

západ slnka - pozri *bohovia západu; súmrak, brieždenie*

T. Rousseau: Okraj lesa so západom slnka (19.st.)

W. Turner: Jazero Petworth. Západ slnka (štúdia, 1823)

T. Rousseau: Západ slnka na obzore vo vresoviskách (1855-1860)

T. Rousseau: Inovať (1845)

západná kultúra -

https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Western_culture

tzv. **Západná ríša** - v *egyptskej mytológii*: podsvetie so „sieňou oboch právd“, kde sídlilo 42 podsvetných bohov a kde prebiehalo „váženie srdca“

západná veža - *westwerk*

západné umenie -

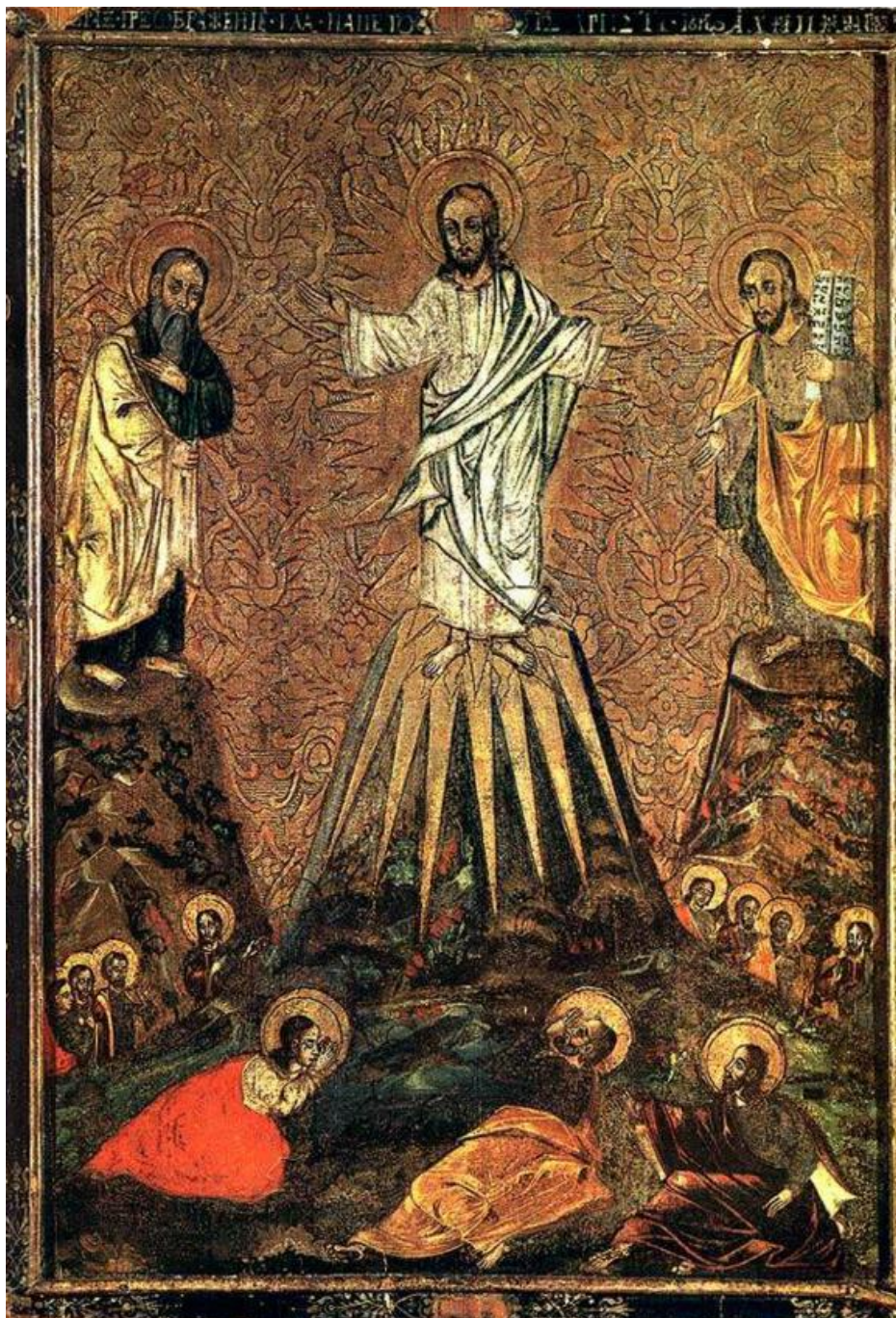
http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Western_art

Západnopoľská ikonopisecká škola - bielorus. Заходнепалеская іканапісная школа/Zachodnepaleskaja ikonopiseckaja škola; jedna z pôvodných bieloruských ikonopiseckých škôl s výrazným umeleckým jazykom a metaforami; ako už názov napovedá, diela boli vytvorené v Západopoľsi (bielorus. Заходняе Палессе/Zachodnaje Palesje), čo je historická a etnografická oblasť Bieloruska; je tvorba pravdepodobne začala v 2.pol. 16.st. , ale najcharakteristickejšie rysy získala až v 18.st. v súvislosti s aktivizáciou činnosti kláštorov, pre ktoré robili ikonopisecké dielne i jednotliví *ikonopisci*; v 17.st. začali pracovať nielen na drevených doskách, ale aj na plátne natiahnutom na rám; pozri *bieloruské ikony*, *Malarytský majster*

https://be.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D1%96%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0

Malarytský majster: Božk Joachima a sv. Anny. Blahoslavená sv. Anna (Západnopoľská ikonopisecká škola, 1648-1650)

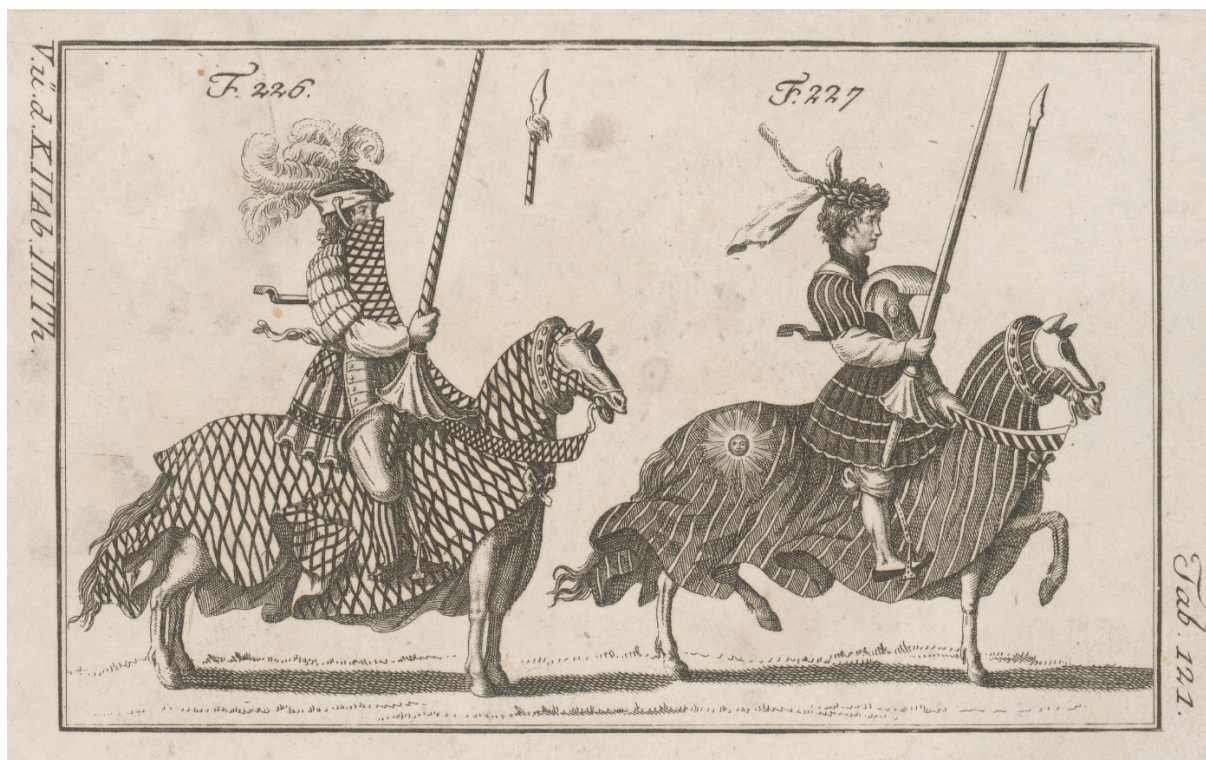
Malarycký majster: Premenenie (Západopoleská ikonopisecká škola, 1648)

Neznámy majster: Zostúpenie sv. Ducha na apoštolov (Západopoleská ikonopisecká škola, 18.st.)

Západoeurópsky autor z 18.storočia -

<http://www.webumenia.sk/katalog?author=Z%C3%A1padoeur%C3%B3psky+autor+z+18.+storo%C4%8Dia>

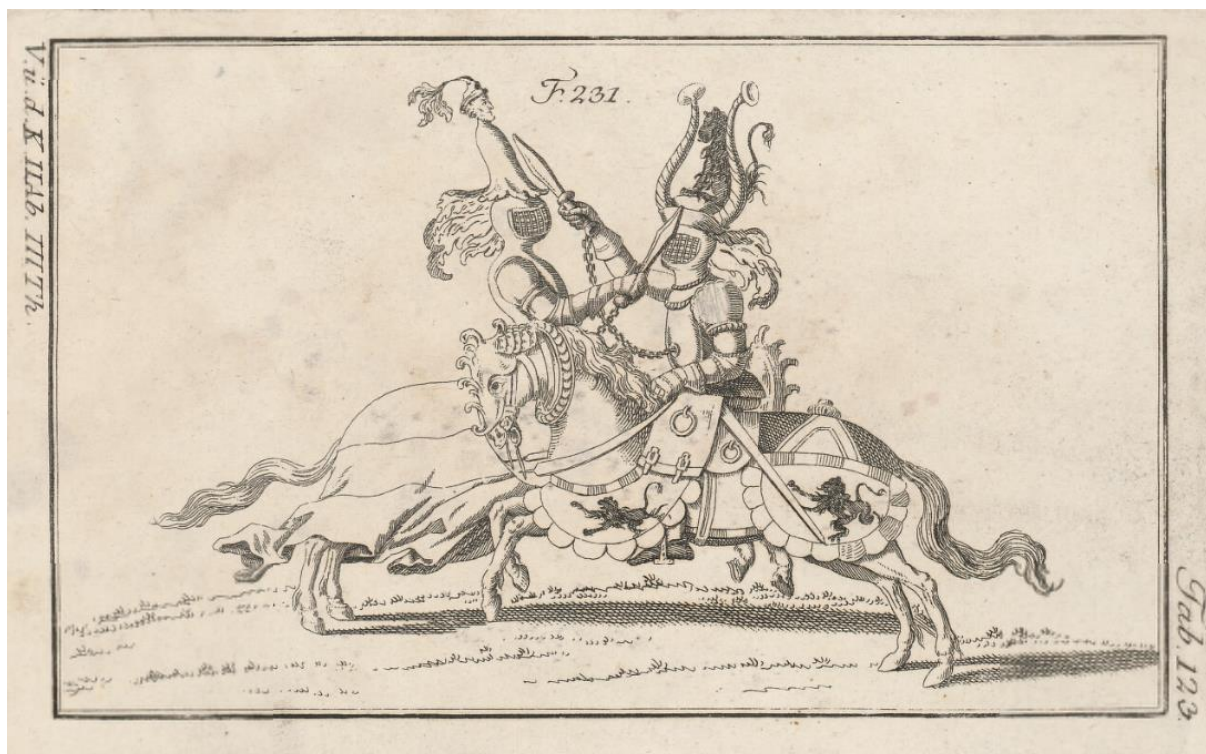
Západoeurópsky autor z 18.storočia: Dvaja turnajoví rytieri: prvý s vencom na čiapke zdobenej perami, druhý s vencom (rytina, 1700-1800)

Západoeurópsky autor z 18.storočia: Rytiersky turnaj (rytina, 1700-1800)

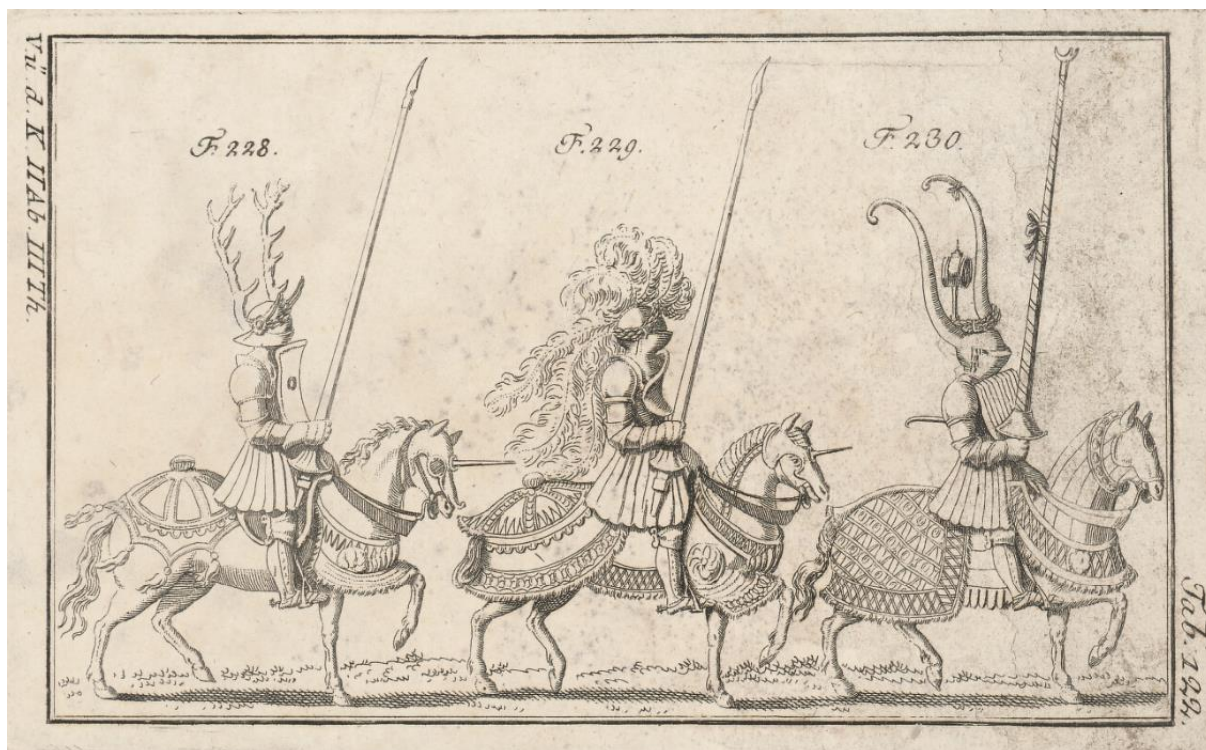
Západoeurópsky autor z 18.storočia: Turnajový jazdci zápasiaci hákom (rytina, 1700-1800)

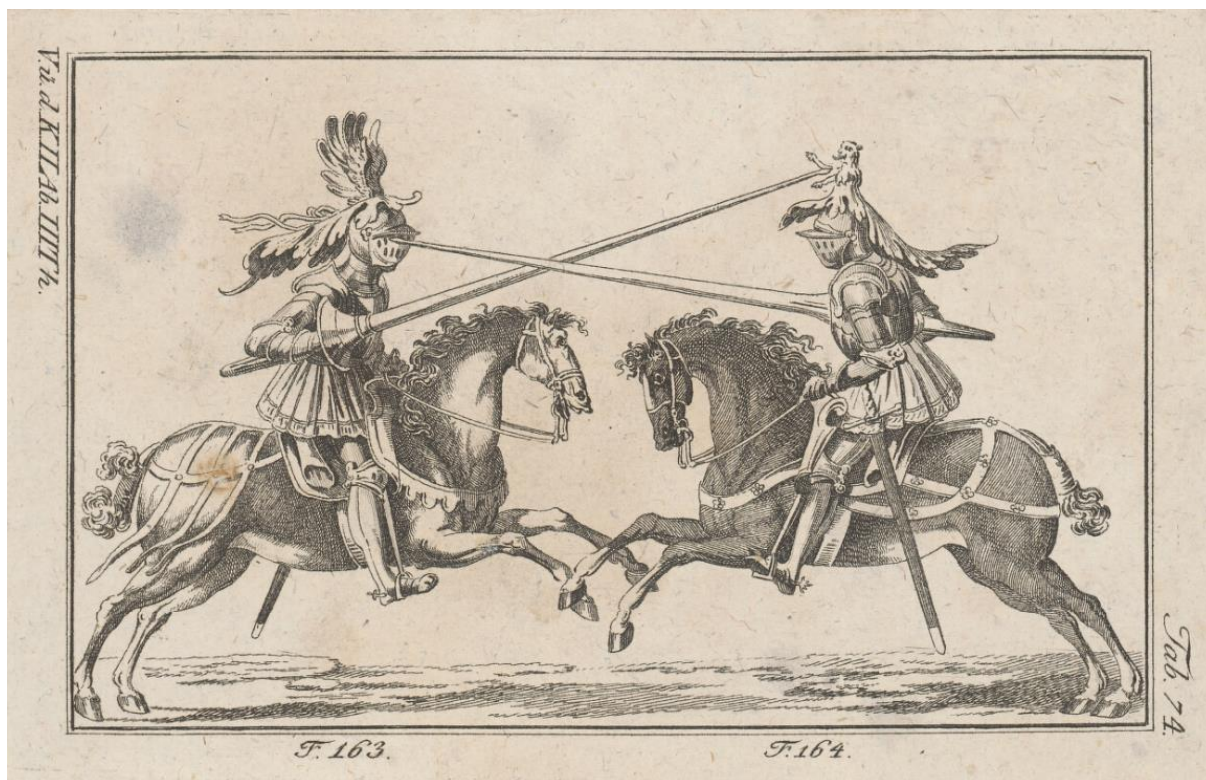
Západoeurópsky autor z 18.storočia: Turnajový zápas krátkymi mečmi (rytina, 1700-1800)

Západoeurópsky autor z 18.storočia: Turnajový zápas rukami (rytina, 1700-1800)

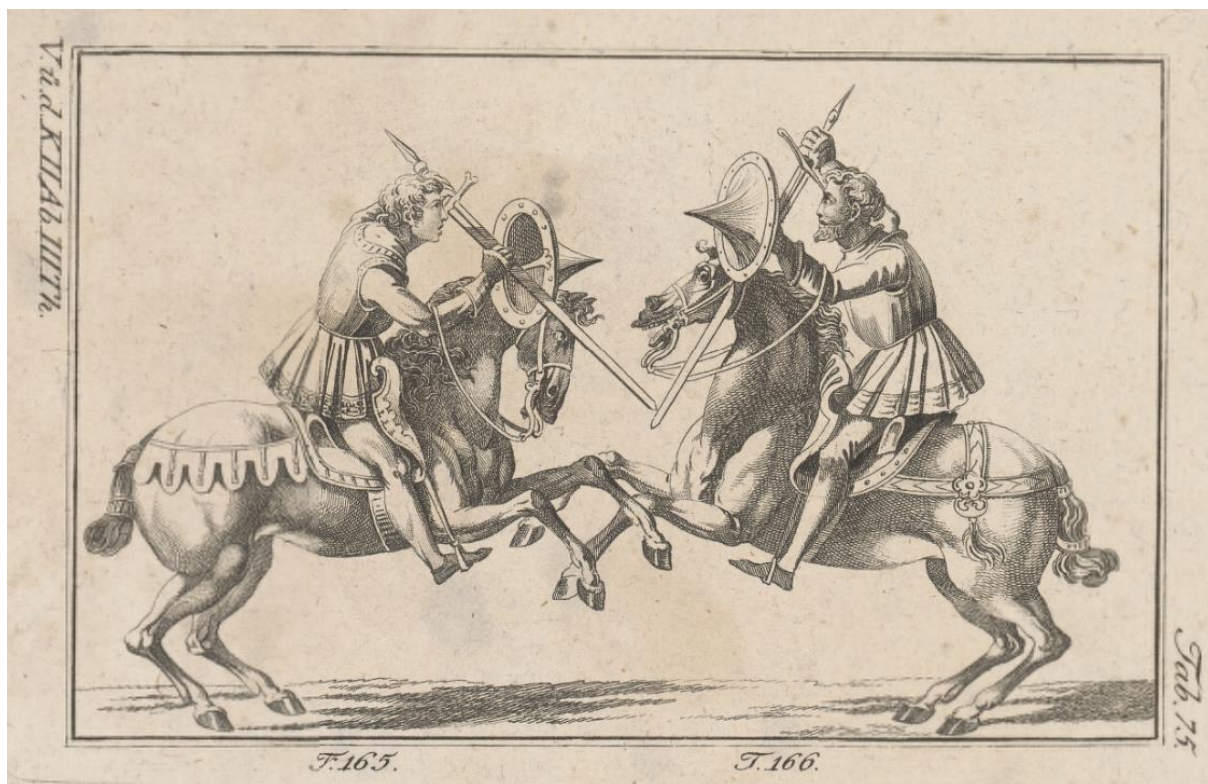
Západoeurópsky autor z 18.storočia: Traja turnajoví jazdci (rytina, 1700-1800)

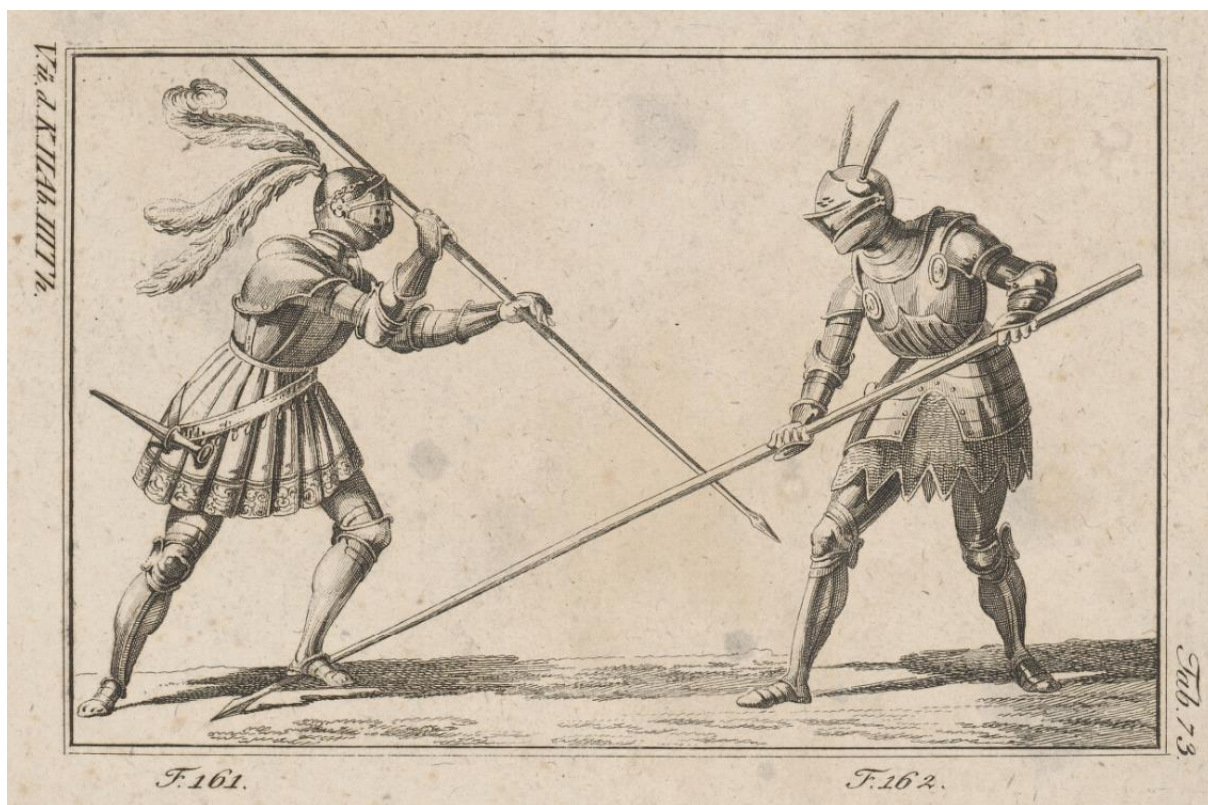
Západoeurópsky autor z 18.storočia: Súboj s drevcami na koňoch (rytina, 1700-1800)

Západoeurópsky autor z 18.storočia: Súboj s halapartňami (rytina, 1700-1800)

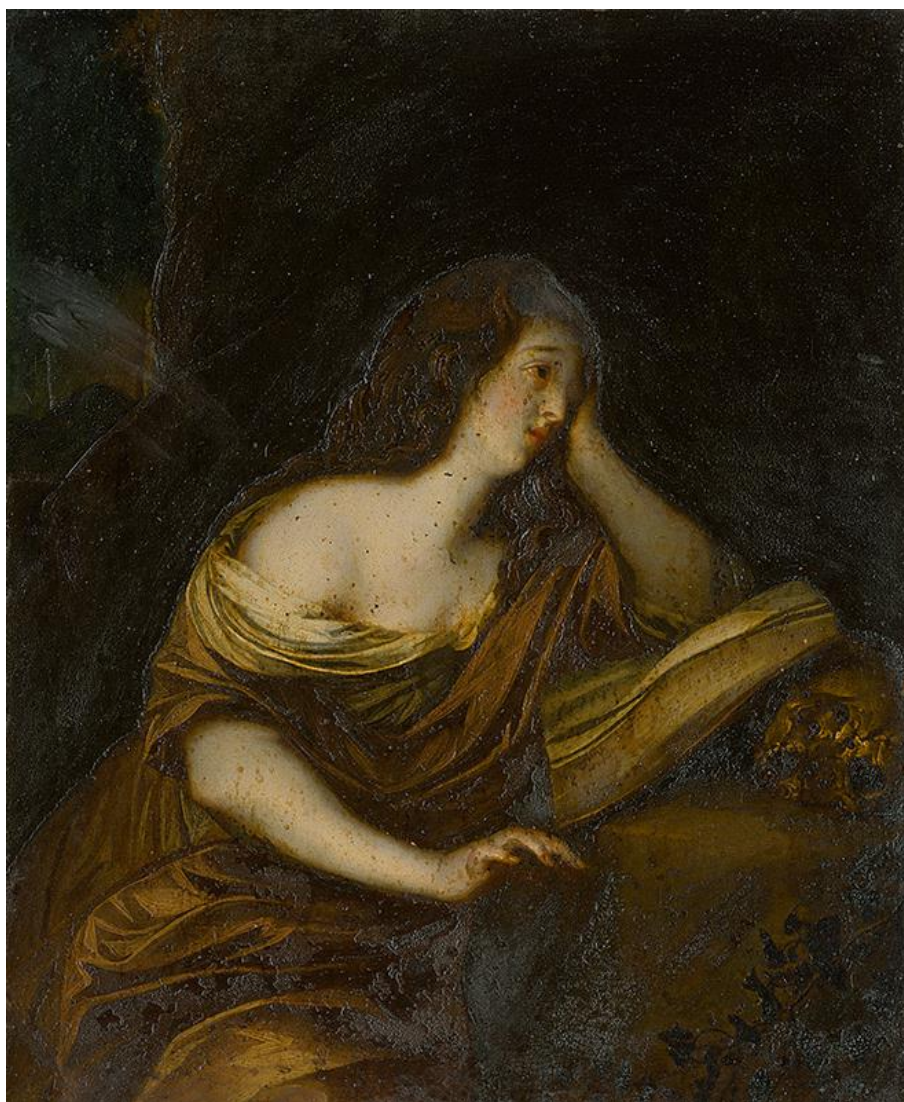
Západoeurópsky autor z 18.storočia: Súboj štítom a mečom na koňoch (rytina, 1700-1800)

Západoeurópsky autor z 18.storočia: Rytiersky súboj kópiami (rytina, 1700-1800)

Západoeurópsky maliar z konca 17.storočia - tiež pod *Nemecký maliar z 18.storočia*

<http://www.webumenia.sk/katalog?author=Z%C3%A1padoeur%C3%B3psky+maliar+z+konca+17.+storo%C4%8Dia>

Západoeurópsky maliar z konca 17.storočia, Nemecký maliar z 18.storočia: Mária Magdaléna (1680-1700)

Západoeurópsky maliar z konca 17.storočia: Šľachtic (1680-1710)

Západoeurópsky maliar z 18.storočia - tiež pod *Taliansky maliar*

<http://www.webumenia.sk/katalog?author=Z%C3%A1padoeur%C3%B3psky+maliar+z+18.+storo%C4%8Dia>

Západoeurópsky maliar z 18.storočia: Jazdecká bitka (1760-1780)

Západorímska ríša - pozri *Rímska ríša*; vizigótske kráľovstvo; *Rím*, staroveký Rím, starovekí Rimania

https://sk.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1pador%C3%ADmska_r%C3%AD%C5%A1a

Západoslovenský maliar z 2. polovice 18.storočia - pozri *slovenskí maliari*, anonym

<http://www.webumenia.sk/katalog?author=Z%C3%A1padoslovensk%C3%BD+maliar+z+2.+polov%C4%8D%C4%8D%C4%8D>

Západoslovenský maliar z 2. polovice 18.storočia: Svätá rodina (1750-1800)

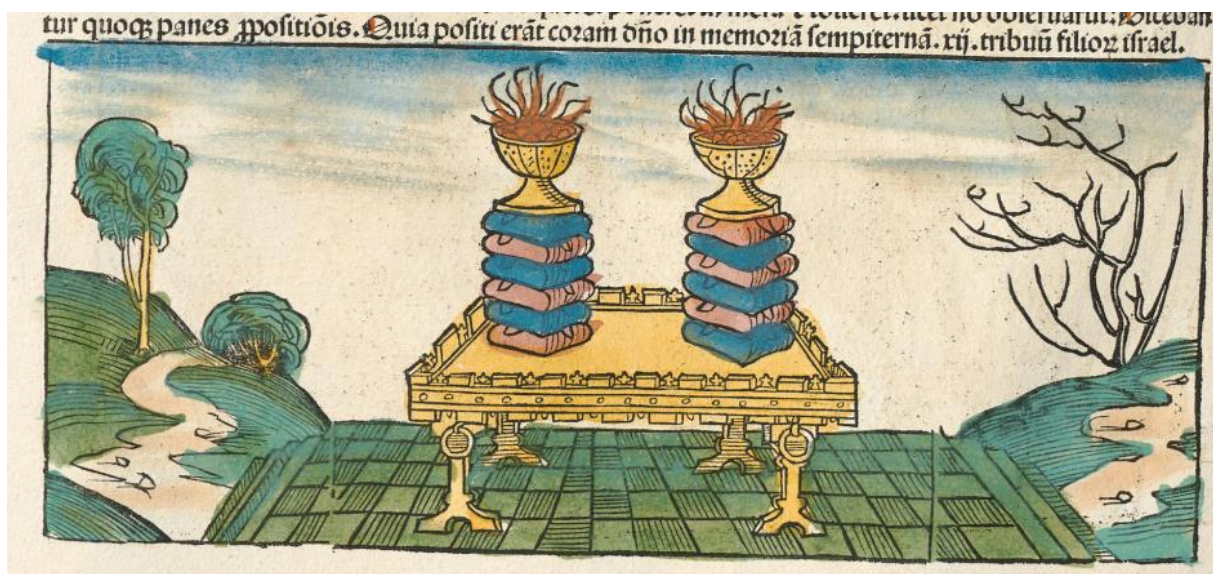
zápalná obet' - obet' ohňom na *zápalnom oltári*; obet' zvierat'a v takej forme, že je zviera spálené; v starších časoch boli obetné zvieratá spaľované celé (tzv. celopal/holokaust/holokaustum), neskôr sa od tela oddeľovala a potom spaľovala len časť zvierat'a alebo len tuk jeho vnútorností; celopal bol typický napr. pre Židov; pozri *holokaust*

[https://de.wikipedia.org/wiki/Brandopfer_\(Altes_%C3%84gypten\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Brandopfer_(Altes_%C3%84gypten))

A. de Bruyn: Noe postavil Bohu zápalný oltár (16.-17.st.)

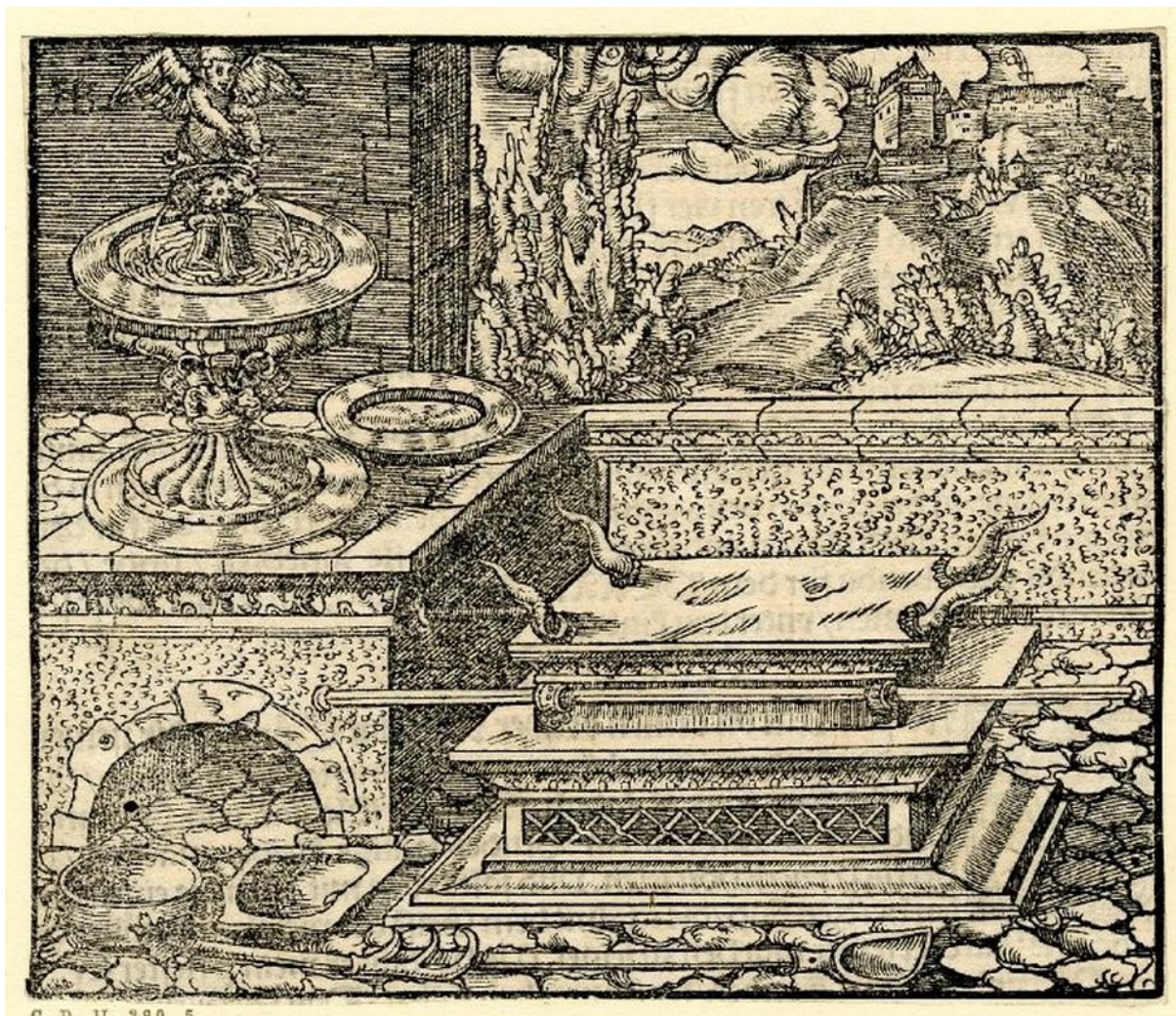
zápalný oltár - staroveký oltár pre zápalnú obeť vo všeobecnosti, či išlo o rastliny alebo zabité zvieratá; v biblickej mytológii spojený s príbehom *Ábela* a *Kaina*: Kain ako poľnohospodár prináša Bohu *Jahve* zápalnú obeť, ktorú Boh odmieta a uprednostňuje krvavú obeť Ábela pastiera

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Oltár veľsvätyne Jeruzalemského chrámu (kolorovaný drevoryt, Norimberská kronika, 1493)

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Zápalný oltár latinský a zápalný oltár hebrejský (kolorovaný drevoryt, Norimberská kronika, 1493)

H. Brosamer (rytec) a Michael Lotther (tlač): Oltár pre zápalné obete (drevoryt, 1536)

C. Robetta: Obet' Kaina a Ábela (rytina, 1495-1500)

A. Collaert podľa J. van der Straet: Ľud Judey sa raduje pri prísaha Hospodinovi (1589)

N. Coypel: Heracles prináša obeť Jupiterovi (1700)

zápas - pozri *šport, bojové umenie*

Maliar Mníchovskej Atalanty: Zápas Pelea a Atalanty (attická čierno figurová amfora, 500-490 pr.Kr.)

Zápas Jákoba s anjelom - *Jákovov boj s anjelom*

zápästková technika - od slova „päst“; technika pletenia; keďže sa v najhojnejšom množstve táto technika využívala na pletenie zápästkov, nazývame ju zápästkovou technikou; zápästky tvorili v minulosti súčasť mužského kroja v rôznych regiónoch *Slovenska*; mali nielen ozdobnú funkciu, ale slúžili aj na stiahnutie širokého rukáva košeľe a zahriatie a spevnenie zápästia; zápästky sa „tkali“ na jednoduchej okrúhlej forme (ráme); technika *tkania* je podobná plátnovej väzbe; tká sa dvoma útkovými priadzami naraz, pričom jeden útok je pred a druhý za osnovnou priadzou, t.j. farebné nite na osnovu prepletajú striedavo ponad seba; zápästková technika sa používala aj na iné predmety ako zápästky, napr. na papuče, rukavice, ale vtedy používala inú ako valcovú formu; pritom existovalo množstvo vzorov; pozri *technika*

<http://www.sashe.sk/MARETT/journal/zapastkova-technika-fotonavod>

Zápästková technika

Zápästková technika

Zápästková technika

Zápästky

Zaplatenie dane cisárovi/Peniaz dane/Daňový peniaz - (*Matúš 22,15-22; Marek 12,13-17; Lukáš 20,20-26*); potom čo Ježiš vstúpil do Jeruzalemu a učil, prišli k nemu farizeji, ktorých hneval obsah jeho kázni aj Ježišova popularita medzi ľudom; chceli mu nastražiť lest', aby ho mohli obžalovať buď z neposlušnosti voči cisárovi alebo voči Zákonu; preto mu položili otázku, či je správne platiť daň rímskemu cisárovi, čo židovský zákon zakazoval; Ježiš pochopil ich chytráctvo a zákernosť a odpovedal (poukazujúc na obraz cisára na minci): Odovzdajte, čo je Božie, Bohu; minimalizovaná verzia Daňového peniazu s neurčitým pozadím zobrazuje iba postavu Krista a farizeja, ktorý drží mincu (*Massaccio*); širšie rozvrhnutá kompozícia, odohrávajúca sa vo vnútri chrámu, zahŕňa sprievodné postavy obklopujúce Krista, ktorých tváre vyjadrujú chytráctvo alebo nenávisť; Kristov prst ukazujúci hore naznačuje: Odovzdajte, čo je Božie, Bohu; stúpajúci záujem o Daňový peniaz v umení 16.st. pripisujú niektorí autori vojnovému stavu, v ktorom sa nachádzal vtedajší cisár svätej ríše rímskej Karol V. Habsburský a rímsky pápež Klement VII. a ktorý vyvrcholil roku 1527 vyplienením Ríma; iný príbeh o zaplatení dane sa nachádza v Matúšovi (17,24-27): *Nájdenie mince v ústach ryby/Minca v ústach ryby*, tu však ide jeden z Kristových zázrakov

https://en.wikipedia.org/wiki/Render_unto_Caesar

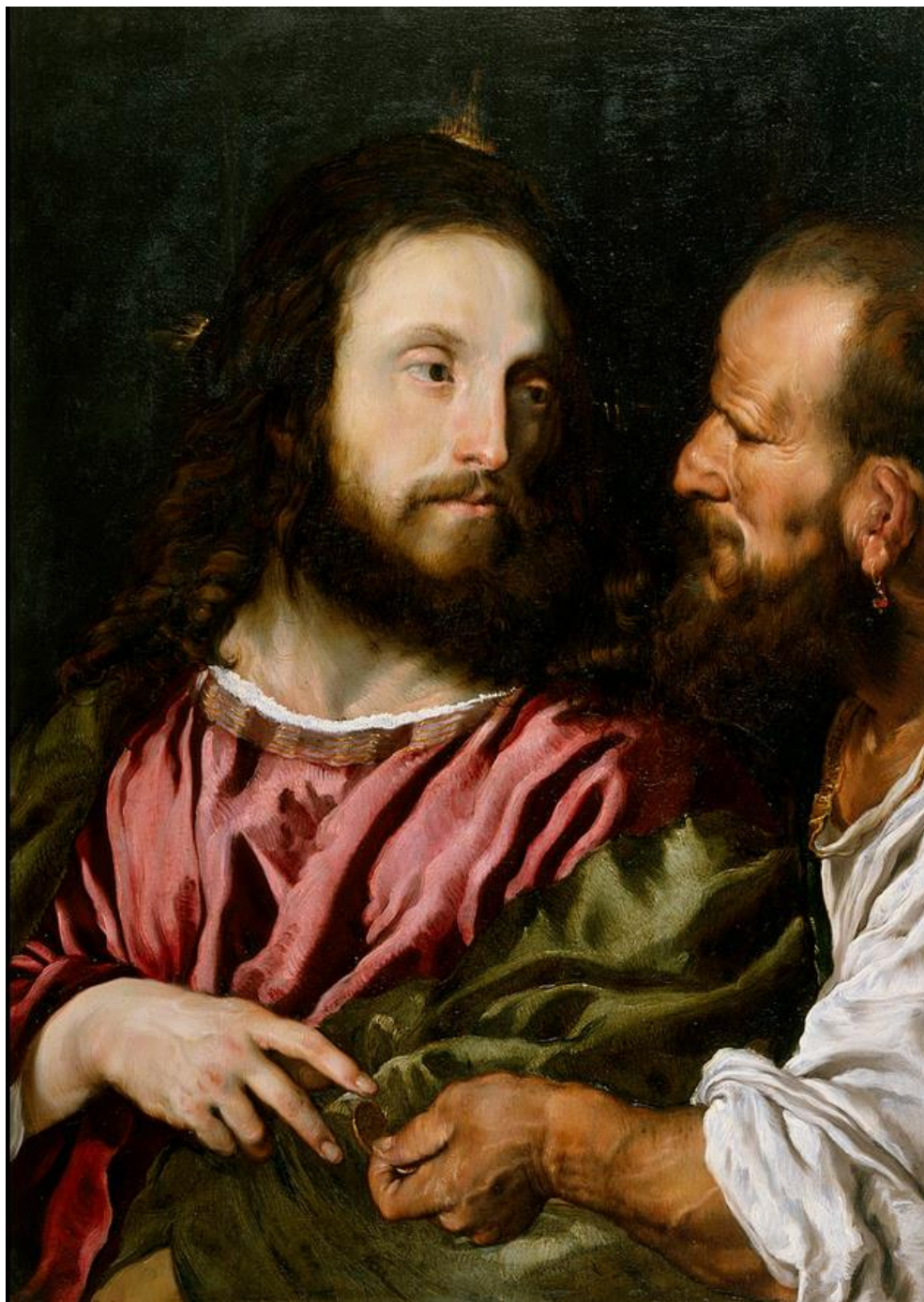
Massaccio: Daňový peniaz (freska v kaplnke Brancacciovcov v Santa Maria del Carmine, Florencia, 1425)

H. Brosamer: Zaplatenie dane cisárovi. Daňový peniaz (drevoryt, 1500-1554)

H. N. Natalis: Daň cisárovi (rytina z Evangelicae Historiae Imagines, 1594)

D. Fetti: Kristus a daňový peniaz (1618-1620)

S. Koninck: Daňový peniaz (17.st.)

záplava - pozri *potopa sveta*; *Ixchel*; *Lachum/Lahmu*; *Joel*; *kalendár egyptský*; *pohromy*

zaponový lak - Baleka v súvislosti s heslom *živica*: typ syntetickej živice; obdobne *celonový lak*

Technický náučný slovník: druh nitrolaku, určeného na ochranu vyleštených kovov (najmä mosadze, medi, tombaku, striebra apod.); ochrana pred čiernením apod.; pozri *umelecké opracovávanie kovov*

Záporožci - boli ukrajinskí *kozáci* a žili v oblasti dolného toku Dnepra v ukrajinských a juhoruských stepiach; hovorili východoslovanskými jazykmi; boli slobodní obyvatelia, poľnohospodári a bojovníci; tvorili kozácky zväz, popri donskom kozáckom zväze, ten najvýznamnejší; veliteľ kozáckeho vojská či skôr vodca kozákov je ataman; záporožske vojsko sa formovalo v oblasti Ukrajiny,

ovládanej poľsko-litovským štátom; Záporožci od 15. stor. bránili expanzii poľských kráľov, litovských kniežat a nemeckých rytierov do ukrajinských stepí; v 16. stor. sa stali súčasťou Polskolitevského štátu, kde získali postavenie ochrancov hraníc pred *Tatármi*, spojené s rozsiahlymi slobodami; zároveň vznikli oddiely registrovaných kozákov, ktoré od roku 1533 slúžili v armáde poľsko-litovského štátu; zasahovanie poľskej šľachty do pohraničného oblastí Ukrajiny a okliešťovanie kozáckych privilégií vyvolali niekoľko povstaní, ktoré sa poľským silám ešte podarilo potlačiť; najrozsiahlejšie bolo povstanie Chmelnického z rokov 1648-1657, ktoré sprevádzali masakry civilistov a skončilo rozdelením Ukrajiny medzi Rusko a poľsko-litevský štát; neskôr prebehli ešte ďalšie povstania; kozáci v nich prejavili veľkú statočnosť, ale aj nesmiernu brutalitu a krutosť, spojenú najmä s masakrovaním *Židov*; keď za vlády Kataríny II. Veľkej pripadla celá Ukrajina Rusku, Záporožci mali byť odzbrojení, to však odmietli rešpektovať, a preto boli rozhodnutím panovníčky odsunutí z poľskej hranice na východ; presídlením záporožských kozákov do podhoria Kaukazu vzniklo koncom 18.storočia kubánske vojsko

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Koz%C3%A1ci>

I. J. Repin: Záporožskí kozáci píšu list tureckému sultánovi (1880-1891)

S. I. Vasilkovskij: Záporožec na hliadke (19.st.)

M. Merian st.: Bitka pri Legnici. Spoločná porážka kresťanov pobitých Tatármi (farebný mediryt, 1630)

zapotecké umenie - pozri *zapotecká kultúra*

zapotecká kultúra - pôvodná predkolumbovskej civilizácie, ktorá rozkvitla v údolí Oaxaca v *Strednej Amerike*; archeologické dôkazy ukazujú, že ich kultúra je stará prinajmenšom 2500 rokov; zrodila sa v neskorom 6.st.pr.Kr.; strediskom Zapotékov bolo mesto Monte Albán, zbudované na návršiach; Zapotecky štát ovládal väčšinu územia dnešného mexického štátu Oaxaca; v prvej etape, ktorá sa nazýva Monte Albán I (700 pr.Kr.-200 pr.Kr.) boli vybudované mohutné, cez 3 km dlhé opevnenia, ktoré ešte posilnili prirodzenú nedobytnosť tohto miesta; na menej príkrych svahoch dosahovala výška hradby až štyroch metrov (pozri Veľký čínsky múr); Monte Albán I najvýznamnejšou stavebnou érou mesta; bolo vybudované ohromné námestie, kde sa nachádzali všetky významné stavby (Chrám tanečníkov, s desiatkami postáv, zrejme zajatcov, vytesaných do kamenných dosiek); v druhej etape, zvanej Monte Albán II (200pr.Kr.-100po Kr.) sa zdvojnásobil počet obyvateľov na asi 10 000 až 20 000 ľudí; vplyv Zapotékov sa rozšíril aj mimo oblasť Oaxaky; pokračoval stavebný rozvoj mesta a bola postavená stavba, zrejme astronomické observatórium; tretia etapa, Monte Albán III (100-600) je vrcholnou epochou vývoja zapoteckého civilizácie, v ktorej sa Monte Albán zaradil medzi najrozvinutejšie mestá Strednej Ameriky; súčasne však 7.st. znamená začiatok konca zapoteckého slávy; mesto sa začalo rozpadáť, Albán vyľudňovať a z 30 tis. obyvateľov tu na zač. 14.st. žilo už len niekoľko tisíc ľudí; ako väčšina mezoamerických náboženských systémov bolo aj zapoteckého náboženstvo polyteistické; hlavnými božstvami bol boh dažďa Cocijo, obdoba aztéckeho Tlaloka, a boh svetla Coquihani; na pohrebných *urnách* býva často zobrazovaný aj boh kukurice Pita Cozobi; symbolom krajiny bol ako u väčšiny národov predkolumbovského Mexika *jaguár*; pri rituáloch na oslavu svojich bohov Zapotekovia občas obetovali svojich vojnových zajatcov; vysokú úroveň zapoteckej civilizácie potvrdzuje aj skutočnosť, že mali svoje vlastné *písmo* a *kalendár*; prvé znaky (*glyfy*) ich sylabického čiže slabičného písma sa objavujú už v 7.st.pr.Kr., čo znamená, že sú najstarším mezoamerickým písmom; zapoteckého písma sa dodnes nepodarilo úplne rozlúštiť; vieme však, že má podobnú vnútornú štruktúru ako písmo mayské; dnes ho využívajú najmä archeológovia na datovanie nálezov; Zapotekovia tiež zdokonalili dobový spôsob merania času a výpočtov a zaviedli prepracovaný kalendárny systém, ktorý bol používaný ešte v 16.st.; ich rituálny kalendár

mal celkom 260 dní a delil sa na 4 časti, ktorá každá mala 65 dní; tie sa ešte ďalej delili na 5 období po 13 dňoch; svetský kalendár mal tak ako náš 365 dní, ale delil sa na 18 mesiacov po 20 dňoch plus zvyšných 5 dní; umenie Zapotékov bolo formované pod vplyvom *Olmékov* a *Mayov*; predstavovalo ho najmä sochárstvo a architektúra: chrámy so spojenými *schodiskami* s terasami, rozvoj pohrebnej architektúry (rané skalné hroby, neskoršie náhrobky s kamennými *fasádami* a *komorami* zdobenými *freskami* alebo *mozaikami*); výroba hlinených urien s mytologickými postavami bohov a zvierat; v sochárstve sa objavujú sošky božstiev z pálenej hlíny, kamenné *stély* s reliéfmi a kamenné masky; Zapotékovia dosiahli vysokú úroveň *umeleckých remesiel*: tkáčstvo, hrnčiarstvo, spracovanie kovov; od 10.st. bolo zapotecké umenie zatláčané umením *Mixtékov*; pozri *indiánske kultúry*; *jaguár*

https://en.wikipedia.org/wiki/Zapotec_civilization

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Zapot%C3%A9k4.st.ov%C3%A9>

Zapotécka pohrebná urna v tvare netopierieho boha Bat alebo jaguára (Oaxaca, 300-650)

Zapotécka pohrebná urna z keramiky v tvare sediaceho človeka (Monte Alban III, 100-700)

Zapotecka sklokeramická postava s mačacími rysmi (Monte Alban III, 100-700)

zapotécke umenie - zapotécka kultúra

Zapotékovia - zapotécka kultúra

záprah ruský - ruský záprah

zápraží - český termín pre priedomok, podstienok

Zapretie Krista - Petrovo zapretie Krista

zapustený reliéf - *nízky reliéf*, v ktorom najvyššie miesto tvaru dosahuje úroveň dosky; tvar sa rozvíja pod úrovňou hornej časti pomocou vyhlbených línií; zapustený reliéf so zvýraznenými obrysmi čiernou a bielou farbou nazývaný *typografický reliéf*; porovnaj *glyptický reliéf/ponorený reliéf/en creux* (? synonymické termíny); pozri *egyptské umenie; plošnosť*

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Szobek>

Zaqqum - Biedermann v súvislosti s heslom *strom*: náprotivkom stromu obnoveného raja je v *islamskej* mytológii strom Zaqqum, ktorého listy a ovocie budú musieť jesť hriešnici a modlári na *Poslednom súde* a „jeho trnité halúzky a horké ovocie im bude nadúvať bruchá ako roztavený kov“

Zarathustra - Zoroaster

zarathustrizmus - zoroastrizmus

zármatok - smútok

Zarraga y Argüelles Angel - (†1946); mexický maliar a básnik; Bol zakladajúcim členom kultúrne organizácie El Ateneo de la Juventud; po roku 1921 bola jeho práca ovplyvnená Cézannom a Giottom; maľoval nástenné maľby v Château de Vert-Coeur a v Cité Internationale Universitaire de Paris a zdobil mexické veľvyslanectvo v Paríži; po kolapse medzinárodného trhu s umením stratil sponzorov a trpel depresiami; počas druhej svetovej vojny sa vrátil do vlasti

https://en.wikipedia.org/wiki/%C3%81ngel_Z%C3%A1rraga

https://www.google.sk/search?q=angel+zarraga+pintor&espv=2&biw=1852&bih=995&tbm=isch&imgil=ycCtC8IncOTXCM%253A%253BGwQzohmxD6Q_sM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fwww.letraslibres.com%25252Frevista%25252Fletrillas%25252Fzarraga-y-yo&source=iu&pf=m&fir=ycCtC8IncOTXCM%253A%252CGwQzohmxD6Q_sM%252C_&usg=__7g03YWS7O6FrdfboOATkiCAft74%3D&ved=0CCwQyjc&ei=S0KcVPmcOYvNygOH94CoCw#facrc=&imgdii=&imgrc=ycCtC8IncOTXCM%253A%3BGwQzohmxD6Q_sM%3Bhttp%253A%252F%252Fcdn2.letraslibres.com%252Fcdn%252Ffarfuture%252FscvzlqyANqz9PBpuGKeHmVoVYf8oeFh9gtRNb1R3P5g%252Fmtime%253A1315523218%252Fsites%252Fdefault%252Ffiles%252Fimagecache%252Frevista_articulo_588_480%252Fimg_art_11851_3947.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.letraslibres.com%252Frevista%252Fletrillas%252Fzarraga-y-yo%3B460%3B472

A. Zarraga: Starý muž s škapuliarom (20.st.)

A. Zarraga y Argüelles: Ex Voto so sv. Šebastiánom (1912)

zárubňa/ostenie - kamenný, drevený trám vsadený do steny, o ktorý je zavesené kridlo dverí

září - čes.; september; pozri *mesačné obrazy*

„zasľúbená zem“ - hebr. הארץ המובטחת /Ha'aretz HaMuvtahat; arab. أرض الميعاد /Ard al-Mi'ad ; pôda, ktorá podľa *Tanachu* (*Hebrejskej biblie*) bola sľúbená a následne daná Bohom *Abrahámovi* a jeho potomkom a ,v moderných súvislostiach, obraz a myšlienka spojenia obnovennej vlasti so židovským národom k jeho spásy a oslobodeniu; sľub bol prvýkrát daný Abrahámovi (*Genesis 15, 18-21*), potom uzavretý s jeho synom Izákom (*Genesis 26,3*) a potom s Izákovým synom Jákobom (*Genesis 28,13*); zasľúbená krajina bola opísaná z hľadiska územia od rieky Egypta po rieku Eufkrat (*Exodus 23,31*); menší priestor bývalého kananejského územia východne od rieky Jordán bol dobytý a obsadený Izraelitmi po Mojžišovom vyvedení Židov z *egyptského otroctva* (*Numeri 34,1-12*), a toto bolo interpretované ako Božie naplnenie sľubu (*Deuteronomium 1,8*); koncept Zasľúbenej zeme je centrálna podstata sionizmu, ktorého prejav naznačujú, že moderní Židia zdedia právo opäť vytvoriť svoju národnú vlasť; užívanie metafory krajiny zasľúbenej, bolo uplatnené v černošských spirituáloch ako symbol neba alebo do raja a ako únik z otroctva, často

ktorý môže byť dosiahnutý iba smrťou; termín „zasľúbená zem“ užívaný v židovskom a kresťanskom náboženstve; pozri *Kľaňanie pastierov* (Keller); *Mojžiš vysielá zvedov do Kanaánu* https://en.wikipedia.org/wiki/Promised_Land

L. F. Leighton: Mojžiš vidí zaľúbenú zem (drevoryt, 1881)

Zasľúbenie ducha svätého - (*Ján 16,5-15*);

A. Wierix: Zasľúbenie Ducha svätého (rytina zo série Cirkevný rok, 1575-1625)

Zasnúbenie Márie s Jozefom - *Manželstvo Panny Márie/sobáš Panny Márie*

Zasnúbenie sv. Kataríny - pozri *mystické zasnúbenie/mystický sobáš*

zásobnice - praveké veľké *nádoby* rôznych tvarov, užívané na uskladňovanie obilia a iných potravín; v niektorých kultúrach do nich ukladané *žiarové* alebo *kostrové* (detské) pohreby, napr. *věteřovský typ*